

A pannonhalmi Békés Gellért Ökumenikus Intézet (BGÖI)
és a Goldziher Intézet a Vallásközi Párbeszédért
tisztelettel meghívja Önt tudományos ülésére:

Lelkigondozás és lelkivezetés teológiai, bölcséleti és lélektani szempontból

Evangelikus Hittudományi Egyetem (EHE)
(1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.)
(2008. október 16–17.)

Csütörtök (2008. október 16.)

I. (10.00–11.30) (Előadás, vezeti: NAGYPÁL Szabolcs)

Megnyitó és köszöntő (NAGYPÁL Szabolcs)

NÉMETH Dávid

A lelkigondozás időszerű kérdései, kihívásai és kortárs törekvései

Az előadás három részre tagolódik. *Először* szól a lelkigondozás szükségszerű érzékenységről a korszakos kulcsproblémák iránt, majd lelkigondozói nézőpontból röviden bemutatja ama folyamatokat, amelyek a posztmodern kor emberének a közösségi és egyéni életét jellemzik.

Az előadás *második* része a lelkigondozás fogalmi meghatározásának változásaitól és változatosságából elindulva ismerteti egy mai, korszerű lelkigondozás-meghatározás legfontosabb elemeit.

Végül, az előadás *harmadik* egysége beszámol a kortárs lelkigondozás legjellegzetesebb felfogásairól: a hermeneutikai, a szisztémikus, a transzverzális, az energetikai és a multidimenzionális elnevezésekkel illetett kísérletekről.

II. (12.00–13.30) (Kiselőadások, vezeti: VEREBICS Petra)

SCHMELOWSZKY Ágoston

Pszichoterápia és lelkiség:

Mit tanulhatunk egymástól?

Az előadás ama kérdésre keresi a választ, hogy klinikai szakpszichológusként pszichoterápiával dolgozva hogyan látszik annak elméleti és gyakorlati lehetősége, hogy „világnézetszemlegesen” lehessen segíteni azoknak, akiknek vallási meggyőződésük személyiségük meghatározó elemét képezi.

Általánosan fogalmazva: hogyan állítható párbeszédbe a kortárs lélektani (elsősorban pszichoanalitikus) tudás, illetve annak világnézeti-elméleti háttere a kortárs vallási-teológiai diskurzussal.

Az előadás röviden meghatározza a pszichoterápiát, különös tekintettel a pszichoanalitikus gondolkodáson alapuló pszichoterápiákra, majd foglalkozik azok alkalmazási területeivel, végül pedig a főlázolt elméleti-gyakorlati dilemmával.

SOMOSINÉ TÉSENYI Tímea

A kórházi lelkipozás időszerű kérdései történelmi megközelítésben

A kórházi lelkipozás magyarországi megjelenése a rendszerváltozást megelőző évekre tehető, s máig is olyan tudományág, amelyre az úttörő jellegű kezdeményezések, egyedi megjelenési formák és a társadalmi elfogadottságért küzdelem jellemző.

A kórházi lelkipozás lényegében keresztény indíttatású gondoskodás, támasznyújtás, értező jelenlét, meghallgatás, rendelkezésre állás, amelyet a betegség válságos állapotaiban nyújt a lelkipozó a betegeknek, hozzátartozóiknak és a kórházi személyzetnek.

A gondoskodó jelenlét mindenki felé nyitott megkülönböztetés nélkül, ugyanakkor a lelkipozó – szolgálatának egyházi küldetéséből fakadóan – mindig egyfajta lelkeségi többletvonatkozásban végzi munkáját, és nyitott a fölmerülő életkérdések vallásos megközelítésére, ha a kliens jelzi erre az igényét.

A gyógyítás történelmi gyökereihez visszanyúlva láthatjuk, hogy a gyógyulás és a vallás-gyakorlat kezdetben szimbiotikus kapcsolatban álltak. Az orvoslás és a testi bajok kíséretében megjelenő lelki szükségletek kielégítése szerves egységben zajlott.

A hatékony kórházi működés érdekében a betegek ápolására fordított idő a lehető legkisebbre csökkent, s ez együtt járt az „emberi tényező” háttérbe szorításával: a betegek beszélgetésre vonatkozó igényeire, érzékenyebb bánásmódra, a beszélgetésre szánt időre lényegesen kisebb hangsúly kerül.

Ez nagy lehetőséget és kihívást jelenthet a kórházi lelkipozás „versenyképessége” szempontjából, hiszen az effajta szolgálat éppen az elhanyagolt emberi tényezőket célozza meg, s így hiánypótló szolgáltatást nyújthat.

A lelkipozás időszerűségét erősíti a korunkban egyre nagyobb teret hódító testi-lelki (pszichoszomatikus) és egészszleges (holisztikus) orvoslás szemlélete is. Meggyőző tapasztalati adatok támasztják alá a lelkipozás hatékonyságát, igazolva, hogy egy lelkipozó alkalmazása a kórház számára anyagilag is megtérülő befektetés.

BAKOS T. Gergely OSB

A gondolkodás mint lélekvezetés:

Egy gyakorlati hermeneutika vázlatja

Korunk a tudás leszűkített fogalmára támaszkodik, amely tárgyilagosságánál fogva kizárni látszik a személyes vonatkozásokat. Ugyanakkor mind a környezetben, mind a lélektanban egyaránt megjelenik a modern ember önfelfogása újragondolásának igénye.

Ez az előadás egy hazánkban nagyjából még ismeretlen gondolkodó, a nemrég elhunyt Jos DECORTE leuveni bölceletprofesszor munkássága alapján mutat rá a középkori gondolkodás *hallgatóságos, gyakorlati vonatkozására*.

A középkori gondolkodás ezen olvasata többszörös bölceleti tanulsággal szolgál, amennyiben lehetővé teszi a (poszt)modern tudás ismeretelméleti kiértékelését, ugyanakkor fölleleveníti a bölceleti gondolkodás egy már az ókorban is meglévő fogalmát, vagyis a filozófiát *mint bölcsességet*.

Így válik lehetővé egy olyan ősi bölceleti gyakorlat „föltámasztása”, mely ugyan tisztában van tudása határainak, de képes túllátni e határokon.

E *sapientialis* gondolkodás segíthet az ember újragondolásában résztvevő tudatosságként (*participating consciousness*). Így válhatik a gondolkodás a közvetlen technikai, föladatmegoldó vonatkozást meghaladva újra *lélekvezetéssé*.

III. (14.30–16.00) (Kiselőadások, vezeti: BAKOS T. Gergely OSB)

DEBRECENYI Károly István

A gyógyító és lelkigondozó Jézus

Jézus Krisztus valahányszor gyógyított, mindig az Atyától kapott hatalommal tette ezt, ezért bármiféle összehasonlítás mindenféle gyógyító tevékenységgel fölösleges. Az európai orvoslás, az úgynevezett „bizonyított orvoslás”, a természettudományos törvényszerűségekkel leírható, bizonyítható, kísérletek által igazolt orvoslás.

Jézus Krisztus gyógyításait azonban nem tudjuk elhelyezni e keretben, és fölösleges is volna. A megismerhető világ két egyenrangú részből tevődik össze. A világ egyik fele értelemmel fölfogható, tudással átlátható.

A világ másik fele a hit számára mutatja meg magát. Jézus Krisztus gyógyításai e második félbe tartoznak. A tudás nem játszható ki a hittel szemben. Mindkettő a világ teljességének más-más részében érvényes.

JUNG valahol ama kijelentést teszi: „*A hit és a tudás szétválasztása olyan tudathasadási tünet, amely az újabb kor zavart szellemi állapotát jellemzi.*” A gyógyítások jelek voltak: Isten hatalmának, szeretetének jelei.

Aki e jeleket nem látja Jézus Krisztus gyógyításaiban, az a legjobb esetben csupán valami csodálnivaló eseményt fedez föl bennük. Ha az evangéliumokat figyelmesen olvassuk, föltűnik: aki Jézus Krisztus közelébe került, az elsősorban nem megtérítve, hanem megértve érezhette magát (János 9).

Aki Jézus Krisztussal kapcsolatba került és kerül, azt érezheti, hogy figyelnek rá, hogy fontos a személye, hogy pontosan ama nyelven szólnak hozzá, melyet ő is beszél (János 3). Tegyük föl a kérdést: Jézus Krisztus gyógyított és lelkigondozott kétezer évvel ezelőtt, de gyógyít-e, lelkigondoz-e ma is?

Jézus Krisztus a tanítványaira bízta a gyógyítás és vigasztalás szolgálatát: vajon lehetünk-e mi, mostani tanítványok orvosként, ápolóként, gyógytornászként, szociális munkásként, pszichológusként, lelkigondozóként vagy lelkészként Jézus Krisztus gyógyításainak, lelkigondozásának eszközei?

SÁRKÁNY Péter

Filozófiai lélekgondozás

A mai nyelvhasználatban a *lelkigondozás* szó egyértelmű jelentésvilággal rendelkezik: mindenekelőtt lelkipásztori tevékenységet értünk alatta, tehát a szó a keresztyény egyházak sajátos küldetésének és gyakorlatának megnevezésére használatos.

A lelkigondozás a gyakorlati teológia szerves része, mely elsősorban a lélektan (pszichológia) tudományának térhódítása nyomán a törekvést a lelki üdvösségre együtt szemléli az életkérdések kezelésével.

A *lelkigondozás* tehát szakkifejezés (*terminus technicus*) a teológiában. Az előadás viszont a *filozófiai lélekgondozás* lehetőségének körvonalazására vállalkozik, vagyis a lelkigondozást bölcseleti értelemben használja szakkifejezésként.

Ebből adódóan a két jelentés következetes elkülönítése a szóhasználatban is megnyilvánul. Vizsgálódásom a *lélekgondozás* sajátosan bölcseleti, tehát nem előíró (normatív), a természettudományos és a hitvallásilag elkötelezett megközelítésektől célkitűzésében, tárgyában és módszertanában is elkülönülő fogalmával dolgozik.

A részletes elemzések a személyiségfejlesztés életművészeti és életbölcseleti útját vázolják, amelyekhez a lélekgondozást bölcseleti gyakorlatként (filozófiai praxisként) művelő bölcsest, teológus vagy segítő szakember eltérő módszertant rendelhet.

NAGYPÁL Szabolcs

Mester és tanítvány kapcsolata néhány lelkiségi hagyományban

A mester és tanítvány kapcsolata számos lelkiségi hagyományban megtalálható. Ezúttal négy (világ)vallás egy-egy meghatározó jelentőségű, ha tetszik, misztikus lelkiségi hagyományában vesszük szemügyre e jelenséget.

A négy hagyomány a következő: az egyistenhívő vallási családon belül a *haszid* mozgalom (zsidóság), a *sivatagi* öregek (kereszténység), valamint a *szúfi* irányzat (iszlám); a buddhizmuson belül pedig a (kínai) *csan* iskola.

Noha térben, időben és vallási gondolkodásban e hagyományok nagyon távoliak, mégis megdöbbentő hasonlóságokat és párhuzamokat fedezhetünk föl bennük, különösen is a vizsgált tárgykörben.

A bölcsességi összehasonlítás és megkülönböztetés módszerét használva például a következő kérdésekre keressük a választ a négy gondolatkör rendkívül hasonló fölépítésű, általában kérdés-felelet szerkezetű történeteiben:

Tulajdonképpen kit nevezhetünk az igazi Mesternek? Hogyan születik meg mester és tanítvány kapcsolata? Hogyan lesz valaki mester, és hogyan tanítvány? Milyen különleges alakzatai vannak e viszonyoknak?

Továbbá: Mi a mester és mi a tanítvány föladata és szerepe e kötelékben? Hogyan jelenik meg ezen összetartozásban a szolgálat és az alázat kölcsönössége, valamint az engedelmisség jelentősége? Milyen módszerekkel tanít a mester?

IV. (16.30–18.00) (Kerekasztal-beszélgetés, vezeti: NAGYPÁL Szabolcs)

GAURA KRISNA dász (TÓTH-SOMA László), Myoken Yvon BEC, PATSCH Ferenc SJ, RAJ Ferenc
Mesterek és tanítványok

Péntek (2008. október 17.)

V. (10.00–11.30) (Kiselőadások, vezeti: SÁRKÁNY Péter)

SZILÁGYI Gyöngyi

Vallás és pszichoterápia

Az előadás célja bemutatni a pszichoterápiás gyakorlat során a vallás kérdésének kezelhetőségét. A kliens vallásos és lelkiségi meggyőződései gyakran fölmerülnek a terápiás folyamat során, ezek megfelelő értékelése kiegészítheti vagy segítheti a közös munkát.

Beszámolók alapján kimutatták, hogy a kliens lélektani és lelkiségi szükségletei nagymértékben átfedik egymást. A kulturális háttér figyelembe vétele, beleértve ennek vallási vetületét, elengedhetetlen a mentális egészség elősegítésére, a lelki zavarok gyógyítására és a szenvedés enyhítésére.

Az előadás tárgyalja a vallás helyét a pszichoterápiás folyamatban és a terápiás változókat e különleges esetben, kitekintéssel a zsidó-keresztény kultúrkörre, a buddhizmusra, valamint a hinduizmusra.

KÉZDY Anikó

Pszichológiai segítségnyújtás és lelkivezetés

A pszichológiai segítségnyújtás során a lélektani és lelkiségi problémák, illetve ezek megoldásai olyan határterületet képezhetnek, ahol a két nézőpont egyeztetése, valamint az illetékességhatárok tiszteletben tartása kulcsfontosságú lehet a beavatkozás sikerességének szempontjából.

Az előadás a lélektani gyakorlatból kiindulva két kérdéskör segítségével mutatja be a lélektani segítségnyújtás és a lelkivezetés lehetséges találkozási pontjait, illetve az együttműködés szükségességét és lehetőségeit.

Első témánk a megbetegítő istenképek, amelyek hozzájárulhatnak a betegségek kialakulásához és fönntartásához, így megfelelő elméleti keretet adnak a beavatkozás lehetséges lélektani és lelkeségi felületeinek áttekintéséhez.

Második témakörünk az evészavarok területe, gyakorlati tapasztalataink alapján ugyanis e betegség esetében egyrészt a nehézség megfogalmazása gyakran vallásos nyelvezetben történik, másrészt a betegség háttérében meghúzódó pszichés jelenségeknek gyakran vallásos vetületei vannak. Éppen ezért az evészavarok esetében is alkalmazhat a pszichoterápia lelkeségi jellegű beavatkozásokat, amelyek sikeressége szintén a lelkivezetővel együttműködésen múlhatik.

SITKÉRY Zoltán és MALIK TÓTH István
A Filosz Kiadó (könyvbemutató)

VI. (12.00–13.30) (Kiselőadások, vezeti: VEREBICS Petra)

TRÓBERT Anett Mária

Az időskori lelkigondozás: Lehetőségek és kihívások

Napjainkban az öregedés elutasítása, az idősök hátrányos megkülönböztetése, az élet utolsó szakaszának elértéktelenedése, a halál tagadása és „hivatásosokra” háritása olyan kérdések elé állítja az idősokkal foglalkozó lelkigondozót, amelyek mély tudományközi és lelkeségi párbeszédre késztetik. Amilyen távolinak tűnhetnek, éppoly közeliak hozzánk az időskor kérdései, tépelődései. Az idős lelkigondozottakban nemcsak eddigi életútjukat láthatjuk meg, hanem saját viszonyunkat is élethez és halálhoz.

Az időskori lelkigondozásban ezért különös hangsúlyt kap a lelkigondozói szemlélet emberképe. Az előadás az időskor sajátosságait kiemelő emberképre alapozva az időskori lelkigondozás kihívásait és lehetőségeit elemzi saját fölmérések eredményeire támaszkodva.

Az időskori lelkigondozás mint az élethosszig tartó fejlődés egyik esélye jelenik meg, amely magába foglalja az egyéni életút integrálását. Ez pedig elvezet az élet értelmének időskori kérdéséhez. Végül az élet és a halál viszonya kerül tárgyalásra.

Ama két föltevést kíséreljük meg bizonyítani, hogy egyrészt az élet elutasítása összefügg az elmagányosodással, másrészt pedig az egész életút, valamint értelmének integrálása összefügg a vallásossággal. Mindkét tanulság az időskori lelkigondozás fontosságát bizonyítja.

PÁL Ferenc

A különbözőség elfogadásának lélektani háttere

KOCSEV Miklós

Edwin H. Friedman: Nemzedékről nemzedékre:

Családi folyamatok egyházi és zsinagógiai közösségekben (könyvbemutató)

VII. (14.30–16.00) (Műhelyek, vezeti: BAKOS T. Gergely OSB)

KÖRMENDY Petra

Csöndgyakorlatok: Hallgatás és meghallgatás

Evangelikus egyetemi lelkészként, trénerként és dúlaként kiemelten érzem a csönd és elcsöndesedés jelentőségét a lelkigondozásban, annak számos területén.

A *Csöndgyakorlatok: Hallgatás és meghallgatás* elnevezésű műhely keretében ezúttal főként hallgató és meghallgató gyakorlatokat fogunk közösen végezni.

Ezek közös célkitűzése, hogy segítsenek a lelkigondozó elcsöndesedésében, valamint hogy figyelmét minél teljesebben és erőteljesebben a meghallgatott és meghallgatandó emberre tudja irányítani.

VERBA Andrea

Művészetterápiás lehetőségek a lelkigondozásban

Alkotó módon látni és hallani, a belső megmozdulásokra hangolt, érzékeny figyelemmel jelen lenni: mindez folyamatos kihívást jelent minden segítő hivatású szakember számára.

A találkozás a képzőművészeti alkotásokkal, az alkotó látás megtapasztalásának élménye a lelkigondozói gyakorlatban is az önismeret és a szempontváltó-képesség fejlesztését, a jelképes jelentéstartalmak és a kapcsolódó érzések fölismerését szolgálja.

Számos kortárs műalkotás – függetlenül attól, hogy találunk-e benne szentírási témájú üzenetet – az emberi élet alapvető kérdéseivel szembesít bennünket.

A tágabb értelemben vett modern művészet elvont valóságtartalmakkal ütköztető, töredékes jellege kiváló lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az egyenes vonalú történetmondás helyett a megélt élmény érzelmi vonatkozása is megközelíthetővé váljék.

A műhelymunkában az egyéni képmeditációt, illetve képzeleti helyzetgyakorlatot a személyes élmények megosztása követi, kiscsoportos formában. A művészetterápia eszköztárával élő helyzetgyakorlatok a mindannyiunk által megtapasztalt jelképes képi világ tudatosítását, s annak, mint kommunikációs csatornának tudatos használatát célozza.

Segít fölfedezni önmagunkban ama régen elfeledett jelképes nyelvet, amelynek révén mélyebb kapcsolatba kerülhetünk önmagunkkal, embertársunkkal, a teremtett világgal és a Teremtővel.

A műalkotások alkalmazása csoportmunkában egyfajta hermeneutikai eszköztárat is magába foglaló, összefogó (integráló) szemléletű lelkigondozói gyakorlatot tesz lehetővé.

BÁNYAI Ferenc és BAKOS T. Gergely OSB

Miért és hogyan olvassunk középkori misztikus szövegeket?

(Eckhart Mester: Boldogok a lelki szegények)

E műhely tárgya ECKHART Mester *Beati pauperes spiritu* föliratú beszéde (ECKHART Mester, *Beszédek* (ford. ADAMIK Lajos) Budapest, 2003. 79–85.). A közös munka során a résztvevők által már előre elolvasott szöveget beszéljük meg a konferencia elején kiosztott kérdések alapján. Segítő kérdések Eckhart Mester beszédéhez:

a) Mi a beszéd témája? Melyik bibliai hellyel indít ECKHART Mester? Vajon ki a Bölcsesség? Miről fog beszélni?

b) Milyen értelemben beszél a szegénységről? Milyen különböző formái vannak a szegénységnek? Hogyan értékeli őket ECKHART Mester?

c) Mi a legmagasabb rendű szegénység? Mi ennek három fő jellemzője? Mit mond ezekről ECKHART Mester?

d) Mi az ember két alapvető működése? Mi a nehézség az akarattal? És a tudással?

e) Mire vagy Kire vonatkozik az *Isten* szó ECKHART Mester szerint? Mi köze ennek a Teremtéshez? Hogyan lehetek én „oka” Istennek?

f) Vajon miért baj, ha Istennek helye van az emberben, és munkálkodik is benne? Vajon miért kell ECKHART Mester szerint Istentől is szabadnak lennünk, illetve megszabadulnunk Tőle? Mi köze mindennek a szegénységhez? Mi a cselekvés (aktivitás) és az elszenvedés (passzivitás) viszonya?

g) Mi ECKHART Mester célja? Mitől lesz boldoggá az ember? Miért nem „elég” neki Isten? Vajon mi köze ennek a szegénységhez?

h) Mi e beszéd célja? Hogyan érhető el e cél? Mire figyelmeztet ezzel kapcsolatban ECKHART Mester? És vajon „honnét” beszél a domonkos mester? És kiknek?

i) Van-e ECKHART Mester beszédének használható tanulsága a lelkigondozás és a lelkivezetés szempontjából?

Összefoglaló és zárszó (BAKOS T. Gergely OSB)